

ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ ПРЕДСТАВИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯТА НА ЕЛИН ПЕЛИН

Биляна Николова

Професионална гимназия по туризъм „Иван П. Павлов“ – Русе

Резюме. В това изследване е представен творческият свят в произведенията на Елин Пелин. Проследява се периодът на неговото развитие като писател. Представят се героите, с техните положителни и отрицателни черти. Диалогът, който е отличителна черта за разказите на автора. Ролята на пейзажите, без които развитието на действието е немислимо и атмосферата в българското село.

Ключови думи: разказ; герои; диалог; пейзаж; художествен свят

*„Това, дето ми е на главата, мога да сваля,
но това, дето ми е в сърцето, не мога да извадя.“*

Елин Пелин

Истинското му име е Димитър Иванов, но писателят решава да го замени с Елин Пелин, което според него звучи по-поетично. То става любимо на поколения читатели, дори най-близките му хора споделят, че рожденото му име започва да звучи чуждо. Елин Пелин се развива твърде рано като писател. Най-значимите си произведения създава на сравнително крехка възраст, а след войните започва да пише и се ориентира към детската литература и издаването на сборници. Мечтата му е била да стане художник, но не го приемат в Художественото училище. Не става художник с четка, но за сметка на това става художник на словото.

Елин Пелин е роден на 18 юли 1877 г. в село Байлово, Софийска област. Баща му се казва Иван Стоянов, известен като Йото Варджията, занимава се предимно със земеделие, но също е зидар, дърводелец и се отличава като будна личност. Бащата на писателя е уважаван и почитан в селото. В средата, в която израства Елин Пелин, образованието не е приоритет. Йото, който е най-образованият човек в с. Байлово, възпитава добре своите деца и настоява да

се образуват. Той често купува книги от пазара, където продава вар, и ги носи на своите деца, за да ги четат. Елин Пелин има възможност да се докосне до „Рибния буквар“ на Петър Берон и романа „Под игото“ на Иван Вазов. Смята се, че именно тези книги са запалили любовта му към четенето.

Първоначално Елин Пелин учи в родното си село, а след това в София, Златица, Панагюрище и Сливен. Не успява да завърши гимназия, но от малък се увлича по четенето. В периода 1895 – 1896 г. работи като учител в село Байлово. От 1899 г. се мести и заживява в София. Работи в библиотеката на Университета, пазител в хранилището на Народната библиотека, около двадесет години е уредник в музея „Иван Вазов“ и сътрудничи на различни списания. Пише и редактира сп. „Селска разговорка“, в. „Българан“ и в. „Развигор“.

Първите му произведения са публикувани през 1885 г. в сп. „Войнишка сбирка“, сп. „Извор“ и сп. „Български преглед“. След като опознава в детайли селския бит, пише първите си разкази – „Напаст божия“, „Ветрената мелница“, „На оня свят“, „Гост“ и „Андрешко“. Елин Пелин се подписва с този псевдоним за първи път под стихотворението „Тиха тъга“, което е публикувано в сп. „Български преглед“ през 1897 г. Преди това се подписва като Д. Иванов, Д. Йотов и Мито Йотов. Той пише в различни жанрове, но късият разказ е неговата стихия. Най-големите му шедьоври са „Косачи“, „Андрешко“, „На оня свят“, „По жътва“, „Задушница“, „Спасова могла“, „Ветрената мелница“, „Сиромашка младост“ и „Мечтатели“.

Писателят пише произведения на патриотична теми по време на Първата световна война, които са събрани в сборника „Китка за юнака“. След това издава сборника „Черни рози“, който съдържа стихотворения в проза и импресии с изповедни размисли. Една от най-известните книги на Елин Пелин е „Под манастирската лоза“. Сборникът включва 12 разказа, които са обединени от обща рамка. С хумор и малко тъга, писателят разкрива лицемерието на църковните служители. В „Под манастирската лоза“ са включени разкази и притчи, които описват живота на светци, монаси и отци.

През 20-те и 30-те години на XX в. авторът пише и произведения за деца. Романът „Ян Бибиян“ е първото фантастично произведение за деца в българската литература. Тези творби са наситени с ведър хумор и са известни сред подрастващите – „Ян Бибиян“, „Кумчо Вълчо и Кума Лиса“, „Сладкодумна баба“, „Златни люлки“ и други.

Елин Пелин е известен като втория, след Иван Вазов, майстор на късия разказ в българската литература. Благодарение на него този жанр достига до класически висоти. Той е известен и като „певец на селото“, защото българското село има главна роля в неговото творчество.

Неговият възрожденски поглед към света се формира още в ранна младост. Причината за това е, че той се запознава с творчеството на Любен Каравелов, Христо Ботев, Иван Вазов и Захари Стоянов. Също така чете произведения

на Антон Чехов, Максим Горки и Ги дьо Мопасан, които му помагат да усвои чуждия опит и още повече да засили ярките моменти в своите разкази.

Елин Пелин не само продължава, но и извисява на ново художествено равнище традициите, които са описани в произведенията на неговите предшественици в българската литература. В творчеството на Христо Ботев и Иван Вазов доминират общонационалните проблеми, докато при Елин Пелин на преден план е българското село. В разказите на поета целта е изцяло да се опише селският живот.

Авторът на „Гераците“ описва живота на село с реалните му социални конфликти. Елин Пелин не се опитва да разкраси селската действителност и не залъгва своите читатели с описание на хубав селски живот. В селото настъпва социална разруха, но хората успяват да съхранят усета си за добро и зло, способността си за обич и за красота. По този начин той придава общочовешко и национално значение на своето творчество.

Въпреки че Елин Пелин започва да твори твърде рано, неговите разкази са признати за класика в българската литература. Това е причината той да остави голямо творчество зад гърба си. Освен че още като ученик започва да чете известни български и чуждестранни автори, той започва да пише разкази и стихотворения. Няма много публикувани и известни негови стихотворения, защото още в началото на творчеството си се насочва към разказа. Още в първите му произведения проличава любовта към родината и съпричастността към хората.

Елин Пелин бързо се утвърждава в жанра на късия разказ. Успехът му се дължи на това, че описва фолклорните традиции, а те имат важна роля в кратките произведения. В разказите му се откриват и черти, които са характерни за приказката. Той по такъв начин описва героите, събитията и пейзажите в своите разкази, че животът сам се разкрива в сюжетното действие.

В българската литература Елин Пелин е най-добрият автор, който описва пейзажа в своите произведения. Много умело картините на природата осмислят произведението и придават колорит. Немислимо е да си представим разказа „Андрешко“ без есенните мъгли и локвите по пътя. Също така едва ли може някой да си представи „По жътва“ без нажеженото небе. Разказът „Косачи“ не би бил същият без описанието на тайнствената тракийска нощ.

Елин Пелин умело успява да внесе ведро настроение в своите разкази. Той прави това чрез описание на пейзажа. В известния си разказ „Косачи“ внася поетическо настроение чрез описание на атмосферата, в която ще се развие действието:

„Падна чудна лятна нощ, прохладна и свежа. Безкрайното тракийско поле потъна в мрака, сякаш изчезна, и се предаде на дълбока почивка под мотонния напев на жаби и иуруци. Мир и ведрина повея от дълбокото звездно небе. Земята отвори страстните си гърди и замря в наслада.“

Пейзажът в разказите има важна психологическа функция. В повечето случаи той е в унисон със събитията, защото авторът, създавайки го, има за цел да проникне в душата на героите. В повестта „Гераците“ една от героините – Елка, тръгва да се самоубие, а есенно-зимният пейзаж описват чувствата ѝ. Народностната участ е представена чрез пътя, който се вие из безкрайната пустиня, когато чичото на Захаринчо го води в града:

„Пътят виеше през безкрайна снежна пустиня. Те вървяха през нея. Чичо му крачеше напред и бързаше. Захаринчо теркаше след него и се силеше да не изостане.“

Понякога описанието на пейзажа се различава от случката, но тогава той пак има психологическа функция в този случай Елин Пелин цели да засили трагизма на сюжетното действие. В разказите му често са описани човешки драми. Това е причината освен природните картини да се описва и някаква нарастваща драма.

Един от най-важните образи в разказите на автора е земята. В повечето случаи сюжетът на разказа се развива под открито небе и на земята. Най-често героите на Елин Пелин са описани на открито – на нивата, в двора, сред тревите и житата. Животът на селяните, тяхното ежедневие, радостта и мъката се развиват под слънцето и звездите.

Друга характерна черта в разказите на Елин Пелин е случката. Авторът в произведенията не коментира, а разказва. В сюжета образите и събитията са представени по такъв начин, че сякаш животът се разкрива сам. Това показва, че позицията на автора е изразена чрез обективната логика на разказа.

В произведенията на Елин Пелин се забелязва, че той не само описва българското село, но пише конкретно за шопите. Причината за това е, че писателят е роден и отраснал в този край и е запознат с ежедневието, традициите и обичаите на хората от село.

В основата на разказите стои конфликтът, който е заложен най-вече в събитието и поражда драмата на героите. Героите са описани не чрез монолог, мисли и въображение, а чрез действия.

Според писателя разказът е от едно нещо да ти дойде идея за друго нещо. Това се забелязва във всички разкази на Елин Пелин. Един от най-известните герои на автора – Андрешко, повежда съдия-изпълнителя за село, но го вкарва и оставя в блатото. В творчеството на Елин Пелин важна роля играе случката. Разказите му се градят върху една случка, която е представена за кратко време. В разказа „Андрешко“ конфликтът между главните герои се развива в рамките на няколко часа, докато пътуват. Животът на дядо Матейко от разказа „На оня свят“ е разкрит в кратко пътуване из рая. В разказа „По жътва“ драмата на Пенка се развива само в рамките на едно денонощие. За Елин Пелин краткостта не означава малък по-обем сюжет, а означава събитийност. Авторът описва добрите черти на българските селяни с тяхната красота, радост,

мъка и жажда за любов. В тези разкази описанието на човешката душа се слива с красотата на природата.

Друг важен елемент в разказите е диалогът. Елин Пелин се отличава като негов майстор. Диалогът е в центъра на действието, той е самото събитие това е причината героите много да говорят. Разказвачът е скрит зад сюжета и може да се каже, че ролята му не е първостепенна. Неговите герои действат според характера си, а не водени от логиката.

Елин Пелин представя света на своите герои чрез опозицията между добро и зло, черно и бяло. Авторът заема страната на бедните, а не на богатите. Един е героят в неговите разкази, който притежава изцяло положителни черти, и това е дядо Йордан Герака. Той е представител на миналите времена и заради това е толкова авторитетна и уважавана личност.

Художествения свят на Елин Пелин има няколко ключови понятия. Това са описание на бедния човек и сиромашията. Тя е в основата на драмата, която застига героите – от сиромашия се пропива дядо Матейко, но пък това е причината мястото на неговата душа да бъде в рая, а не в ада.

Елин-Пелиновите герои са жизнени и успяват да устоят на превратностите на съдбата. Те носят специфичните черти на хората от шопския край. Описано е чувството им за хумор. Почти няма разказ, в който да няма комична ситуация. Както и в живота, така и в разказите – тъжното и смешното се преплитат.

Чрез творчеството си Елин Пелин обогатява българската литература с едни от най-ценните ѝ страници. Развива до класически художествени висоти българския разказ и повест. Елин Пелин описва най-ярките художествени картини на българското село. Сътворява галерия от живи човешки образи, одухотворени с лиричния си поглед. В разказите си разкрива душевните богатства на обикновените българи и техните изпълнени с обич и красота сърца.

ЛИТЕРАТУРА

Генов, К., 1983. *Елин Пелин – живот и творчество*. София: БАН. 21 – 22.

Дафинов, З., 2005. *Автентичният Елин Пелин*. София: Изток-Запад, 9 – 10.

Механджиева, Ц., 2001. *Елин Пелин – Идеи, теми, мотиви и послания*. София: Барболов и синове, 45 – 46,

REFERENCES

Genov, K., 1983. *Elin Pelin – Life and work*. Sofia: BAS, 21 – 22.

Dafinov, Z., 2005. *The authentic Elin Pelin*. Sofia: Iztok-Zapad, 9 – 10.

Mekhandzhieva, C., 2001. *Elin Pelin – Ideas, themes, motives and messages*. Sofia: Barbolov i sinove, 45 – 46.

THE ARTISTIC PERFORMANCES IN THE WORKS OF ELIN PELIN

Abstract. The research presents the creative world in the stories of Elin Pelin. The period of his development as a writer is tracked. The characters are presented with their positive and negative features. Described are the dialogue, which is a distinctive feature of the author's stories, the role of the landscapes without which the development of the action is unthinkable, and the atmosphere in the Bulgarian village.

Keywords: story; characters; dialogue; landscape; artistic world

✉ **Bilyana Nikolova**

Teacher in Bulgarian Language and Literature
“Ivan P. Pavlov” Vocational School of Tourism

4, Lipnik St.

Ruse, Bulgaria

E-mail: b.nikolova95@abv.bg